

Herodot, *Historien* I, 29.1-33.1: Solon und Kroisos

Κατεστραμμένων¹ δὲ τούτων² ἀφικνέονται³ ἐς Σάρδεις ἄλλοι τε οἱ πάντες ἐκ τῆς Ἑλλάδος σοφισταί³, οἳ τοῦτον τὸν χρόνον ἐτύγχανον ἐόντες, καὶ δὴ καὶ⁴ Σόλων ἀνὴρ Ἀθηναῖος, ὃς Ἀθηναίοις νόμους κελεύσασι ποιήσας ἀπεδήμησε⁵ ἔτεα δέκα κατὰ θεωρίας⁶ πρόφασιν⁷ ἐκπλεύσας⁸, ἵνα δὴ μὴ τινα τῶν νόμων ἀναγκασθῆ λῦσαι, τῶν⁹ ἔθετο. Αὐτοὶ γὰρ οὐκ οἶοί τε ἦσαν αὐτὸ ποιῆσαι Ἀθηναῖοι· ὄρκιοις γὰρ μεγάλοις κατείχοντο δέκα ἔτεα χρήσεσθαι νόμοισι, τοὺς ἂν σφί Σόλων θῆται. Αὐτῶν δὴ ὧν τούτων καὶ τῆς θεωρίας ἐκδημήσας ὁ Σόλων εἵνεκεν¹⁰ ἐς Αἴγυπτον ἀπίκητο παρὰ Ἄμασιν¹¹ καὶ δὴ καὶ ἐς Σάρδεις παρὰ Κροῖσον. Ἀπικόμενος δὲ ἐξενίζετο¹² ἐν τοῖσι βασιλείοις¹³ ὑπὸ τοῦ Κροίσου· μετὰ¹⁴ δὲ ἡμέρη τρίτη ἢ τετάρτη κελεύσαντος Κροίσου τὸν Σόλωνα θεράποντες¹⁵ περιῆγον κατὰ τοὺς θησαυρούς¹⁶, καὶ ἐπεδείκνυσαν¹⁷ πάντα ἐόντα μεγάλα τε καὶ ὄλβια¹⁸. Θεσάμενον δὲ μιν τὰ πάντα καὶ σκεψάμενον, ὧς οἱ κατὰ καιρὸν¹⁹ ἦν, εἵρετο²⁰ ὁ Κροῖσος τάδε·

-
¹ κατα-στρέφω	unterwerfen
² τούτων	= <i>die Nachbarländer Lydiens</i>
³ σοφισταί	<i>hier</i> = σοφοί
⁴ καὶ δὴ καὶ	und so auch... (<i>führt vom Allgemeinen zum Besonderen</i>)
⁵ ἀπο-δημέω	auf Reisen gehen
⁶ ἢ θεωρία	<i>hier</i> : das Sichumsehen (<i>übersetze frei</i>)
⁷ ἢ πρό-φασις, -εως	Vorwand; κατὰ πρόφασιν τινας unter dem Vorwand, dass...
⁸ ἐκ-πλέω	wegsegeln
⁹ τῶν	<i>Attractio Relativi</i> – <i>welcher Kasus müsste im Relativsatz eigentlich stehen?</i>
¹⁰ ἔνεκα + G.	wegen, <i>gehört zu</i> αὐτῶν τούτων καὶ τῆς θεωρίας
¹¹ Ἄμασις	= Ahmose II, <i>derselbe Pharaos, den wir schon aus der Polykrates-Geschichte kennen</i>
¹² ξενίζω	bewirten, gastlich aufnehmen
¹³ τὰ βασιλεια	Palast
¹⁴ μετὰ	<i>hier adv.</i> : danach
¹⁵ ὁ θεράπων, -οντος	Diener
¹⁶ ὁ θησαυρός	Schatz, Schatzkammer
¹⁷ ἐπι-δείκνυμι	zeigen, vorführen – <i>denke an die Konstruktion der Verben des Zeigens!</i>
¹⁸ ὄλβιος	reich, glücklich
¹⁹ κατὰ καιρὸν	passend, genehm, lieb
²⁰ εἵρομαι	<i>ion. für</i> ἔρομαι = ἐρωτάω fragen

Ξένε ἡμάς σοῦ ἀφίκται σοφίας ἔνεκα
 »Ξεῖνε Ἀθηναίε, παρ' ἡμέας γὰρ περὶ σέο λόγος ἀπίκται πολλὸς καὶ σοφίης εἵνεκεν τῆς
 φιλοσοφῶν θεωρίας ἔνεκα οὔν
 σῆς καὶ πλάνης¹, ὡς φιλοσοφῶν γῆν πολλὴν θεωρίας εἵνεκεν ἐπελήλυθας². νῦν ὧν
 ἐπερωτᾶν
 ἐπειρέσθαι με ἵμερος³ ἐπῆλθέ σε, εἴ τινα ἤδη πάντων εἶδες ὀλβιώτατον.«

Ἐπιηρώτα
 Ὁ μὲν ἐλπίζων εἶναι ἀνθρώπων ὀλβιώτατος ταῦτα ἐπειρώτα· Σόλων δὲ οὐδὲν

ὑποθωπεύσας⁴, ἀλλὰ τῷ ἐόντι⁵ χρησάμενος, λέγει· »ὦ βασιλεῦ, Τέλλον⁶ Ἀθηναῖον.«

(ἀπο)θαυμάσας ἠρώτα ἐπιστρεφῶς Ποίη
 Ἀποθωμάσας δὲ Κροῖσος τὸ λεχθὲν εἶρετο ἐπιστρεφῶς⁷. »Κοίη⁸ δὴ κρίνεις Τέλλον εἶναι

ὀλβιώτατον;«

Ἐπιηρώτα
 Ὁ δὲ εἶπε· »Τέλλω τοῦτο μὲν⁹ τῆς πόλιος εὖ ἠκούσης¹⁰ παῖδες ἦσαν καλοὶ τε κάγαθοί,

αὐτοῖς
 καὶ σφι εἶδε¹¹ ἅπασι τέκνα¹² ἐκγενόμενα καὶ πάντα παραμείναντα¹³. τοῦτο δὲ τοῦ βίου

Ἐπιηρώτα
 εὖ ἤκοντι, τελευτῆ τοῦ βίου λαμπροτάτη ἐπεγένετο¹⁴. γενομένης γὰρ Ἀθηναίοισι

μάχης πρὸς τοὺς ἀστυγεῖτονας¹⁵ ἐν Ἐλευσί¹⁶, βοηθήσας καὶ τροπὴν ποιήσας τῶν

αὐτὸν δημοσίᾳ ἧ
 πολεμίων ἀπέθανε κάλλιστα, καὶ μιν Ἀθηναῖοι δημοσίῃ τε ἔθαψαν αὐτοῦ, τῇ¹⁷ περ ἔπεσε,

καὶ ἐτίμησαν μεγάλως.«

¹ ἡ πλάνη Reise, Welterfahrenheit
² ἐλήλυθα Perf. zu ἔρχομαι
³ ὁ ἵμερος Liebe, Sehnsucht, Wunsch
⁴ ὑπο-θωπεύω schmeicheln, heucheln
⁵ τὸ ὄν die Wahrheit
⁶ Τέλλος ein Eigennamen
⁷ ἐπι-στρεφής. -ες ("sich zuwendend") ernsthaft, eindringlich
⁸ ποίη πῆ auf welche Weise?
⁹ τοῦτο μὲν – τοῦτο δέ = τὸ μὲν – τὸ δέ
¹⁰ εὖ ἤκω erfolgreich sein (ohne oder mit τινός in etwas)
¹¹ εἶδε *Erinnere dich an die Konstruktion der Wahrnehmungsverben!*
¹² τὸ τέκνον (τίκτω) Kind
¹³ παρα-μένω dableiben, überleben
¹⁴ ἐπ-ἐγένετο = ἐγένετο
¹⁵ ὁ ἀστυ-γεῖτων, -ονος Nachbar, Bewohner einer Nachbarstadt
¹⁶ Ἐλευσίς, -σίνος Eleusis, ein Ort 30 km nw. von Athen
¹⁷ αὐτοῦ, ἧ dort, wo

Ὡς δὲ τὰ κατὰ τὸν Τέλλον¹ προετρέψατο² ὁ Σόλων τὸν Κροῖσον εἶπας³ πολλά τε καὶ
ἐπιρῶτα⁴, τίνα δευτέρον ἴδοι, δοκέων πάγχυ⁵ δευτερεῖα⁶ γῶν⁷ οἴσασθαι.

Ὁ δ' εἶπε· »Κλέοβιν τε καὶ Βίτωνα⁸. Τούτοισι γὰρ εὐοῦσι γένος Ἀργεῖοι⁹ βίος¹⁰ τε
ἀρκέων¹¹ ὑπὴν¹², καὶ πρὸς τούτῳ¹³ ῥώμη σώματος τοιᾶδε· ἀθλοφόροι¹⁴ τε ἀμφοτέροι

ὁμοίως ἦσαν, καὶ δὴ καὶ λέγεται ὅδε ὁ λόγος·

Οὔσης ἐορτῆς Ἦρα τοῖς Ἀργεῖοις ἔδει ζεύγει
Ἐούσης ὀρτῆς¹⁵ τῇ Ἦρῃ τοῖσι Ἀργεῖοις ἔδει πάντως τὴν μητέρα αὐτῶν ζεύγει κομισθῆναι
ἱερόν βοῦς παρεγίνοντο ὦρα ἐκκλειόμενοι ὦρα
ἔς τὸ ἱερόν, οἱ δὲ βόες ἐκ τοῦ ἀγροῦ οὐ παρεγίνοντο ἐν ὦρῃ· ἐκκληιόμενοι¹⁶ δὲ τῇ ὦρῃ

νεανία οἱ νηνιαὶ ὑποδύντες¹⁷ αὐτοὶ ὑπὸ τὴν ζεύγλην¹⁸ εἶλκον τὴν ἄμαξαν, ἐπὶ τῆς ἀμάξης δὲ
ῶχεῖτο ὡχέετο¹⁹ ἢ μήτηρ· σταδίου δὲ πέντε καὶ τεσσαράκοντα διακομίσαντες ἀπίκοντο ἔς τὸ
ἱερόν ἱερόν.

αὐτοῖς πανηγύρεως
Ταῦτα δὲ σφι ποιήσασι καὶ ὀφθεῖσι²⁰ ὑπὸ τῆς πανηγύριος²¹ τελευτῆ τοῦ βίου ἀρίστη
διέδειξε τούτοις
ἐπεγένετο, διέδεξε τε ἐν τούτοις ὁ θεὸς, ὡς ἄμεινόν ἐστιν ἀνθρώπῳ τεθνάναι μᾶλλον ἢ

¹ τὰ κατὰ τὸν Τέλλον	die Geschichte von Tellos
² προ-τρέπω	ermutigen, antreiben, provozieren
³ εἶπας	= εἰπών
⁴ ἐπειρώτα	<i>Subjektwechsel!</i>
⁵ πάγχυ	völlig, sicher
⁶ (τὰ) δευτερεῖα (sc. ἄθλα)	der zweite Preis, der zweite Platz
⁷ γῶν	doch wenigstens, immerhin
⁸ Κλέοβις, Βίτων	<i>Eigennamen</i>
⁹ Ἀργεῖος	Argiver, aus Argos
¹⁰ ὁ βίος	1. Leben 2. Lebensunterhalt
¹¹ ἀρκέω	genügen
¹² ὑπ-εἰμι	= εἰμί
¹³ πρὸς τούτῳ	außerdem
¹⁴ ὁ ἀθλο-φόρος	"Preisträger", Sieger in Wettkämpfen
¹⁵ ἡ ἐορτή	Fest
¹⁶ ἐκ-κλείω	ausschließen (<i>hier: von anderen Lösungsmöglichkeiten</i>)
¹⁷ ὑπο-δύομαι	<i>hier: sich darunterspannen</i>
¹⁸ ἡ ζεύγλη	<i>Teil des Jochs; Jochbalken oder Kummet</i>
¹⁹ ὀχέομαι	reiten, fahren
²⁰ ὀφθεῖς, -θέντος	<i>Pt. Aor. Pass. zu ὀράω</i>
²¹ ἡ παν-ήγυρις, -εως	Festgemeinschaft

ζῆν
 ζῶειν. Ἀργεῖοι μὲν γὰρ περιστάντες ἐμακάριζον τῶν νεηνιῶν τὴν ῥώμην, αἱ δὲ Ἀργεῖαι
 ἔτυχε οὔσα
 τὴν μητέρα αὐτῶν, οἷων τέκνων ἐκύρησε· ἡ δὲ μήτηρ περιχαρῆς¹ εἶουσα τῷ τε ἔργῳ καὶ
 αὐτὴν
 τῇ φήμῃ, στᾶσα ἀντίον² τοῦ ἀγάλματος εὔχετο Κλεόβι τε καὶ Βίτωνι, οἳ μιν ἐτίμησαν
 ὃ
 μεγάλως, τὴν θεὸν δοῦναι, τὸ³ ἀνθρώπῳ τυχεῖν ἄριστον ἐστί. Μετὰ ταύτην δὲ τὴν
 ἱερῷ νεανία
 εὐχὴν, ὡς ἔθυσάν τε καὶ εὐωχήθησαν⁴, κατακοιμηθέντες ἐν τῷ ἱρῷ οἱ νεηνῖαι οὐκέτι
 τέλει αὐτῶν
 ἀνέστησαν, ἀλλ' ἐν τέλει τούτῳ ἔσχοντο. Ἀργεῖοι δὲ σφένων εἰκόνας⁵ ποιησάμενοι
 ἀνέθεσαν ἐς Δελφοὺς ὡς ἀνδρῶν ἀρίστων γενομένων.»

εὐδαιμονίας τούτοις
 Σόλων μὲν δὴ εὐδαιμονίης δευτερεῖα ἔνεμε τούτοισι, Κροῖσος δὲ σπερχθεις⁶ εἶπε·
 ξένη ἡμετέρα εὐδαιμονία
 »ᾧ ξεῖνε Ἀθηναῖε, ἡ δ' ἡμετέρη εὐδαιμονίη οὔτω τοι ἀπέρριπται⁷ ἐς τὸ μηδέν, ὥστε
 ἰδιωτῶν ἡμᾶς
 οὐδὲ ἰδιωτέων⁸ ἀνδρῶν ἀξίους ἡμέας ἐποίησας;«

ὄν
 Ὁ δὲ εἶπε· »ᾧ Κροῖσε, ἐπιστάμενόν με τὸ θεῖον πᾶν ἔδον φθονερόν⁹ τε καὶ ταραχώδες
 ἐπερωτᾶς ἀνθρωπιῶν πραγμάτων 70 ὄρον
 ἐπειρωτᾶς ἀνθρωπιῶν πρηγμάτων πέρι¹⁰. Ἐς γὰρ ἑβδομήκοντα ἐνιαυτοὺς οὔρον¹¹ τῆς
 διακοσίας = 200 5000
 ζῆς ἀνθρώπῳ προτίθημι¹². Οὗτοι παρέχονται ἡμέρας διηκοσίας πεντακισχιλίας
 20000 Τούτων ἀπασῶν ἡμερῶν ἑτέρα αὐτῶν ἑτέρα ἡμέρα
 καὶ δισμυρίας. Τούτων τῶν ἀπασῶν ἡμερῶν ἡ ἑτέρα αὐτέων τῇ ἑτέρῃ ἡμέρῃ
 πράγμα οὔν
 τὸ παράπαν οὐδὲν ὅμοιον προσάγει πρήγμα. Οὔτω ὦν, ὦ Κροῖσε, **πᾶν ἐστί**

¹ περι-χαρῆς, -ες
² ἀντίον
³ τό
⁴ εὐωχέομαι D.P.
⁵ ἡ εἰκῶν, -όνος
⁶ σπέρχω
⁷ ἀπο-ρρίπτω
⁸ ὁ ἰδιώτης
⁹ φθονερός
¹⁰ πέρι (nachgestellt)
¹¹ ὁ ὄρος
¹² προ-τίθημι
 überglücklich
 gegenüber
 Der Akk. bei τυγχάνω ist vll. als Attractio Inversa zu sehen.
 feiern
 (Stand)bild
 antreiben, aufregen, verärgern
 verwerfen, geringschätzen
 Privatperson
 neidisch
 = περὶ (Präposition)
 Grenze ("Horizont")
 ansetzen

συμφορά πλουτεῖν φαίνη
ἄνθρωπος συμφορῆ¹. Ἐμοὶ δὲ σὺ καὶ πλουτέειν μέγα φαίνεαι καὶ βασιλεὺς πολλῶν
 ὁ ἠρώτας οὕτω
 εἶναι ἀνθρώπων· ἐκεῖνο δέ, τὸ εἶρεό με, οὕκω σε ἐγὼ λέγω, πρὶν τελευτήσαντα²
 ἐφ'
 καλῶς τὸν αἰῶνα³ πύθωμαι. Οὐ γάρ τι ὁ μέγα πλούσιος μᾶλλον τοῦ ἐπ'
 ἡμέραν αὐτῷ
 ἡμέρην ἔχοντος⁴ ὀλβιώτερός ἐστι, εἰ μὴ οἱ τύχη ἐπίσποιτο⁵ πάντα καλὰ ἔχοντα εὖ
 τελευτήσαι τὸν βίον. Πολλοὶ μὲν γὰρ ζάπλουτοι⁶ ἀνθρώπων ἀνόλβιοι εἰσι, πολλοὶ δὲ
 εὐτυχεῖς δυοῖν
 μετρίως ἔχοντες βίου εὐτυχεές. Ὁ μὲν δὴ μέγα πλούσιος, ἀνόλβιος δέ, δυοῖσι προέχει⁷
 εὐτυχούς μόνον πολλοῖς ἐπιθυμίαν
 τοῦ εὐτυχέος μόνον, οὗτος δὲ τοῦ πλουσίου καὶ ἀνόλβου πολλοῖσι· ὁ μὲν ἐπιθυμίην
 ἐνέγκαι τοῖσδε
 ἐκτελέσαι καὶ ἄτην⁸ μεγάλην προσπεσοῦσαν⁹ ἐνείκαι δυνατώτερος, ὁ δὲ τοῖσιδε προέχει
 ἐπιθυμίαν ἐνέγκαι εὐτυχία
 ἐκεῖνου· ἄτην μὲν καὶ ἐπιθυμίην οὐκ ὁμοίως δυνατὸς ἐκείνῳ ἐνείκαι· ταῦτα δὲ ἡ εὐτυχή
 αὐτῷ ἄνοσος
 οἱ ἀπερύκει¹⁰, ἄπηρος¹¹ δὲ ἐστί, ἄνοσος¹², ἀπαθὴς κακῶν, εὐπαις, εὐειδής¹³. Εἰ δὲ πρὸς
 τούτοις ὄν ζητεῖς
 τούτοις ἔτι τελευτήση τὸν βίον εὖ, οὗτος ἐκεῖνος, τὸν σὺ ζητέεις, ὁ ὀλβιος κεκλήσθαι¹⁴
 καλεῖν που εὐτυχή
 ἄξιός ἐστι· πρὶν δ' ἂν τελευτήση, ἐπισχεῖν¹⁵, μηδὲ καλέειν κω ὀλβιον, ἀλλ' εὐτυχεά.
 ὄντα χώρα
 Τὰ πάντα μὲν νυν ταῦτα συλλαβεῖν ἄνθρωπον ὄντα¹⁶ ἀδύνατόν ἐστι, ὥσπερ χώρα

¹ ἡ συμ-φορᾶ	Zufall, Unglück
² τελευτήσαντα	<i>ergänze</i> σε
³ ὁ αἰών, -ῶνος	Leben(szeit)
⁴ ἐφ' ἡμέραν ἔχω	gerade genug haben, um von einem Tag zum nächsten zu kommen
⁵ ἐφ-έπομαι	<i>hier</i> : helfen
⁶ ζά-πλουτος	(ζα- = δια-) sehr reich
⁷ προ-έχω τινός τι	jdm. etw. voraushaben
⁸ ἡ ἄτη	1. Verblendung, schwerwiegender Irrtum 2. Unglück
⁹ προσ-πίπτω	überraschend hereinbrechen
¹⁰ ἀπ-ερύκω	fernhalten
¹¹ ἄ-πηρος	unversehrt
¹² ἄ-νοσος	ohne Krankheit
¹³ εὐ-ειδής, -ές	von schönem Aussehen
¹⁴ κέκλημαι	<i>Perf.</i> zu καλέομαι
¹⁵ ἐπισχεῖν, καλεῖν δέ ἐπ-έχω	<i>so als stünde im übergeordneten Satz unpersönliches</i> ἄξιόν ἐστι <i>hier</i> : sein Urteil zurückhalten
¹⁶ ἄνθρωπον ὄντα	wenn/weil man (nur) ein Mensch ist, als Mensch

καταρκεῖ¹ πάντα ἐωυτῆ² παρέχουσα, ἀλλὰ ἄλλο μὲν ἔχει, ἐτέρου δὲ ἐπιδέεται².
 ἢ δὲ ἂν τὰ πλείστα ἔχη, αὕτη ἀρίστη. Ὡς³ δὲ καὶ ἀνθρώπου σῶμα ἐν⁴ οὐδὲν αὐταρκές
 ἐστι· τὸ μὲν γὰρ ἔχει, ἄλλου δὲ ἐνδεές ἐστι· ὅς δ' ἂν αὐτῶν πλείστα ἔχων διατελή⁵ καὶ
 ἔπειτα τελευτήσῃ εὐχαρίστως τὸν βίον, οὗτος παρ' ἐμοὶ τὸ οὖνομα⁶ τοῦτο, ὦ βασιλεῦ,
 δίκαιός ἐστι⁵ φέρεσθαι⁶. Σκοπέειν δὲ χρὴ παντὸς χρήματος τὴν τελευτήν, κῆ⁷
 ἀποβήσεται· πολλοῖσι γὰρ δὴ ὑποδείξας⁷ ὄλβον ὁ θεὸς προρρίζους⁸ ἀνέτρεψε⁹.«
 Ταῦτα λέγων τῷ Κροίσῳ οὐ κως οὔτε ἐχαρίζετο¹⁰, οὔτε λόγου μιν ποιησάμενος¹¹ οὐδενὸς
 ἀποπέμπεται¹², κάρτα δόξας ἀμαθέα¹³ εἶναι, ὅς τὰ παρεόντα ἀγαθὰ μετεῖς¹⁴ τὴν τελευτήν
 παντὸς χρήματος ὄραν ἐκέλευε.

¹ κατ-αρκέω

² ἐπι-δέομαι

³ ὡς

⁴ ἐν

⁵ δίκαιός εἰμι + *Inf./Part.*

⁶ φέρεσθαι

⁷ ὑπο-δείκνυμι

⁸ πρό-ρριζος

⁹ ἀνα-τρέπω

¹⁰ χαρίζομαι τινι

¹¹ λόγου ποιέομαι

¹² ἀποπέμπεται

¹³ ἀ-μαθής, -ες

¹⁴ μεθ-ίημι

völlig genügen

zusätzlich brauchen

= οὔτως

Beachte den Akzent!

etw. zu Recht tun

Medium

flüchtig zeigen

("von der Wurzel auf") von Grund auf, ganz und gar, *ergänze* αὐτούς

umstürzen, vernichten; *ergänze* αὐτούς

Aus Gedanken wie diesem mag der "gnomische" Aorist entstanden sein, in dem Gnomen, Sentenzen, allgemeingültige Wahrheiten stehen; er kann mit dt. Präsens wiedergegeben werden (es ist oft geschehen → es geschieht immer).

jdm. eine Freude machen, sich ihn gewogen machen

beachten, wertschätzen – οὐδενὸς λ. π. für nichts erachten

Subjektswechsel!

unverständlich, töricht

übergehen, nicht beachten, geringschätzen